ଯୁଗାବ୍ଦ : ୫୧୨୨ ଚର୍ତୁବିଂଶତିତମ ଗୁଚ୍ଛ - ଷଷ୍ଠ କଳିକା ଫେବୃଆରୀ - ମାର୍ଚ୍ଚ - ୨୦୨୧

ସମ୍ପାଦକୀୟ......

ଶିଶୁଟି ମାତୃଗର୍ଭରୁ ପାଞ୍ଚବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନିଜର ବୁଦ୍ଧି ଚାଳନା, ଅନୁସନ୍ଧିତ୍ସା, ଇଚ୍ଛା ଶକ୍ତି ଓ ଚରିତ୍ର ନିର୍ମାଣ ନିମନ୍ତେ ଯାହା କିଛି ଅର୍ଜନ କରେ ତା'ର ସମସ୍ତ ଜୀବନକାଳରେ ମଧ୍ୟ ସେତିକି ଅର୍ଜନ କରିପାରେ ନାହିଁ । ତେଣୁ 'ବାଲ୍ୟ ଜୀବନ ହେଉଛି ବାସ୍ତବ ଜୀବନ' ଯାହାକି ଥରେ ଗଲେ ଆଉ ଫେରିଆସେ ନାହିଁ । ଚରିତ୍ର ନିର୍ମାଣ, ଭାବିବା ଓ କହିବା ପ୍ରକ୍ରିୟା ସବୁ ଶିଶୁ ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଯିବା ପୂର୍ବରୁ ଏବଂ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଯିବାର ପ୍ରାଥମିକ ବର୍ଷଗୁଡ଼ିକରେ ହିଁ ଆୟତ୍ତ କରିଥାଏ । ଶିଶୁକୁ ମୁକ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ ପାଇଁ ସୁଯୋଗ ଦେଇ ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ତା'ର ଆବେଗିକ ଓ ମନ୍ଦ ଅଭ୍ୟାସଗୁଡ଼ିକୁ ଜାଣିବା ଆବଶ୍ୟକ ପଡ଼ିଥାଏ । ଶିଶୁକୁ ଆଦେଶ ଦେଇ ତା'ର ଅନୁଭବ ଶକ୍ତିଗୁଡ଼ିକୁ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି କରାଇବା ଆଦୌ ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ଶିଶୁଟି ନିଜ ହାତରେ ଯାହା କରେ, ଆଖିରେ ଯାହା ଦେଖେ, କାନରେ ଯାହା ଶୁଣେ ତା'ର ହୃଦୟରେ ପାରସ୍ପରିକ ପୃଥିବୀଟି ସେହିପରି ଉଦ୍ଭାସିତ ହୋଇଥାଏ । ଶିଶୁର ହୃଦୟ ଭିତରେ ଉଷ୍ମତା ଓ ସ୍ନେହଭରା ଆଲିଙ୍ଗନ ଦେଇ ପାରିଲେ ସେ ଶିକ୍ଷା ଗ୍ରହଣ କଳାଟିକୁ ନିଜ ଭିତରେ ଆୟତ୍ତ କରିବାରେ ସକ୍ଷମ ହୋଇଥାଏ । ଯାହାଦ୍ୱାରା ସମସ୍ତ ଅନୁଭୂତି ତା'ର ଜୀବନର ଏକ ଅଂଶ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ପରିବାର ହେଉଛି ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ନିର୍ମାଣର ସର୍ବୋତ୍କୃଷ୍ଟ ପରିସର । ଶିଶୁଟି ପ୍ରଥମେ ସାହସ, ସଚ୍ଚୋଟ, ସତ୍ୟ, ଦୟା, ସମୟାନୁବର୍ତ୍ତିତା ଓ ସହାନୁଭୂତି ଭଳି ମହତଗୁଣଗୁଡ଼ିକୁ ଶିଖିଥାଏ । ନିଜର ଜୀବନକୁ ସୁସ୍ଥ ଓ ସୁନ୍ଦର କରି ଗଢ଼ିଥାଏ । ଅବହେଳିତ ମାତୃତ୍ୱ, ଅସୁରକ୍ଷିତ ବାଲ୍ୟାବସ୍ଥା ଏବଂ ଅସହାୟ ଶୈଶବ ହିଁ ଶିଶୁକୁ ବିପଥଗାମୀ କରିଥାଏ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶିଶୁ ନିଜ ନିଜର ପିତାମାତାଙ୍କ ନୈତିକ ଆଦର୍ଶର ଦର୍ପଣ ସଦୃଶ । ତେଣୁ ଶିଶୁମାନଙ୍କର ମନକୁ ଭଲଭାବରେ ଅଧ୍ୟୟନ କରି ତା'ର ବିକାଶରେ ସହଯୋଗ କଲେ, ଆମେ ସମାଜ ପାଇଁ ଏକ ଭଲ ମଣିଷ ଗଢ଼ି ପାରିବା, ଏହି ଆଶା ରଖାଯାଇଛି ।

ଅନୌପଚାରିକ ଶିକ୍ଷଣ

ରେଣୁକା ଆଚାର୍ଯ୍ୟ

ଶିକ୍ଷାର ମାନେ ଜ୍ଞାନ ଅର୍ଜନ କରିବା । ଜ୍ଞାନ ଅର୍ଜନ ନିମନ୍ତେ ଶିକ୍ଷା ଉପକରଣର ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଛି । କିନ୍ତୁ ଶିଶୁ ଶିକ୍ଷା କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯଦି ଚିନ୍ତା କରିବା ତେବେ କେଉଁ ପ୍ରକାରର ଶିକ୍ଷା ଉପକରଣର ଆବଶ୍ୟକ ତାହା ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରିବାର ନିହାତି ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଛି । ତେଣୁ ଚାଣକ୍ୟଙ୍କ ମତରେ 'ଲାଳୟେତ୍ ପଞ୍ଚବର୍ଷାଣି ଦଶବର୍ଷାଣି ତାଡ଼ୟେତ୍, ପ୍ରାପ୍ତେଷୁ ଷୋଡ଼ଷ ବର୍ଷେ ପୁତ୍ର ମିତ୍ରମ୍ ବଦାଚରେତ୍ ।'

ବାସ୍ତବରେ ଶୈଶବ ଅବସ୍ଥା ଜୀବନର ପ୍ରକୃଷ୍ଟ ସମୟ । ଏଥିପାଇଁ ଏହି ସମୟରେ ଶିଶୁମାନଙ୍କର ପ୍ରକୃତ ଯତ୍ନ ନେବା ଲାଳନ ପାଳନ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ । ଏ କଥାକୁ ଆମ ପୂର୍ବପୁରୁଷମାନେ ଭଲ ଭାବରେ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରି ପାରିଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ମନୋବିଜ୍ଞାନ ଭଳି ସମ୍ବଳିତ ପୁସ୍ତକ ନ ଥିଲା ମାତ୍ର ଯାହାକୁ ଆଧାର କରି ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ ବର୍ତ୍ତମାନର ମନୋବିଜ୍ଞାନ ଲିଖା ହୋଇଅଛି ଓ ସେ ସମସ୍ତ ତତ୍ତ୍ୱ ସେଥିରେ ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇ ରହିଥିଲା । ଆମ ଦେଶର ରାମାୟଣ ଉପନିଷଦ ପୁରାଣ ଇତ୍ୟାଦିରେ ବାଲ୍ୟଲୀଳା କଥା ଲିପିବଦ୍ଧ ହୋଇଛି । ଯାହାକି ଶିଶୁର ବିଶେଷ ଆବଶ୍ୟକ ବିନ୍ଦୁ ସେଥିରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଛି । ଆମ ଗ୍ରନ୍ଥକୁ ଯଦି ଆମେ ସୂକ୍ଷ୍ମ ଭାବରେ ଚିନ୍ତନ କରିବା ଏହା ହେଉଛି ମନୋବିଜ୍ଞାନର ଏକ ଏକ ଆଧାର । ଶିଶୁର ପରିବାରର ବୟସ୍କମାନେ ଓ ମାଆ ଥିଲେ ଜଣେ ଜଣେ ମନୋବୈଜ୍ଞାନିକ ଏବଂ ସେହି ଆଧାରରେ ଲାଳନ ପାଳନ କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଅନୌପଚାରିକ ଭାବେ

ଶିଶୁର ସମସ୍ତ ପ୍ରକାର ଶିକ୍ଷା ପରିବାରରୁ ହିଁ ପାଇପାରୁଥିଲା ।

ଏହିପରି ଶିଶୁର ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ ଅତୀତକୁ ସ୍ମରଣ କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ କରିଦିଏ । ସେ ସମୟର ଆଈ ମା' କାହାଣୀ, ଅଜା ପିଠିରେ ଘୋଡ଼ା ବସିବା, କଣ୍ଢେଇ ବାହାଘର, ମିଛି ମିଛିକା ବାଲିର ଖେଳ ଏମିତି ଅନେକ କଛି । ମାତ୍ର ବର୍ତ୍ତମାନ ଆଉ ସେଇ ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ଆନନ୍ଦ ମିଳିବ କାହିଁ ? ଛୋଟ ଛୋଟ କଳିକାମାନଙ୍କୁ ପାଠର ବୋଝରୂପକ ରୁଦ୍ର ତାପରେ ଝାଉଁଳେଇ ଦେବାର ଯେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟ ଆମେ ବୟସ୍କମାନେ କରୁଛୁ, ଏହା କେତେଦୂର ଠିକ୍ ? ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହା ହିଁ ଆମେ ଭାବିବା ଏକାନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ ।

ଶିଶୁମାନଙ୍କର ମସ୍ତିଷ୍କ ଏକ ଶୂନ୍ୟ ଫଳକ ସଦୃଶ୍ୟ ତାକୁ ଯେଉଁଭଳି ଶିକ୍ଷା ଦିଆଯାଏ ସିଏ ସେପରି ଗ୍ରହଣ କରେ ଏବଂ ତାହା ଦୀର୍ଘସ୍ଥାୟୀ ଏକ ଛାପ ହୋଇ ରହିଯାଏ । ଶିଶୁର ମନ ବୁଦ୍ଧି ଆତ୍ମା ଶରୀର ଓ ପ୍ରାଣ ବ୍ୟତୀତ ଚିତ୍ତ ବିବେକ ମଧ୍ୟ ଥାଏ । ଚିତ୍ତ ହେଉଛି ସଂସ୍କାରର ଗନ୍ତାଘର । ଭ୍ରୁଣ ସଂଚାର ହେବାଠାରୁ ସଂସ୍କାର ପ୍ରକ୍ରିୟା ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥାଏ । ଏଣୁ ଶିଶୁମାନଙ୍କୁ ଏହି ୫ ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ଔପଚାରିକ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରତି ଗୁରୁତ୍ୱ ନ ଦେଇ ସଂସ୍କାର ପକ୍ଷକୁ ଅନୌପଚାରିକ ଭାବେ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେବା ଉଚିତ । ଏହାଦ୍ୱାରା ଶିଶୁର ସର୍ବାଙ୍ଗୀଣ ବିକାଶ ହୋଇଥାଏ ।

ଶିଶୁ ହୁଅନ୍ତୁ ଅବା ପ୍ରୌଢ଼ ୧ମ ଶ୍ରେଣୀରେ ପଢୁ କି ୧୦ମ ଶ୍ରେଣୀରେ କିନ୍ତୁ ପାଠ ପଢ଼ିବାର ଆଗ୍ରହ ନ ଥାଏ । ପରୀକ୍ଷା ପାଖେଇ ଆସିଲେ ହିଁ ପଢ଼ିବାକୁ ବସନ୍ତି । ଅର୍ଥାତ୍ ଶିଶୁକୁ ପଢ଼ିବାକୁ ଭଲ ଲାଗେ ନାହିଁ । ଆଜି ଶିଶୁମାନେ ଗଣିତ, ସାହିତ୍ୟ, ଇଂରାଜୀ ଇତ୍ୟାଦି ବିଷୟ କେବଳ ଶିକ୍ଷକ କିମ୍ବା ପିତାମାତାଙ୍କ ଇଚ୍ଛା ପୂରଣ କରିବାକୁ ପଢ଼ନ୍ତି କିନ୍ତୁ ନିଜ ଇଚ୍ଛାରେ ବା ଆଗ୍ରହରେ ପଢ଼ନ୍ତି ନାହିଁ ।

ଶିଶୁର ଇଚ୍ଛା, ଆକାଂକ୍ଷା, କଳ୍ପନା ଆଦି ସ୍ୱତଃ ଜାଗ୍ରତ ହୋଇଥାଏ । ତେଣୁ ତା'ର ସାଙ୍ଗମାନଙ୍କ ସହିତ ଖେଳିବା, ନାଚିବା, ଗୀତ ଗାଇବା ଇତ୍ୟାଦିକୁ ସେ ପସନ୍ଦ କରିଥାଏ । ଅଭିଭାବକ ଉକ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟରୁ ନିବୃତ୍ତ କରାଇ ତାକୁ ପାଠ ପଢ଼ିବାକୁ ବାଧ୍ୟ କରନ୍ତି ଯାହାକି ଶିଶୁର ଆଗ୍ରହ ନ ଥାଏ । ଶିଶୁର ବୟସ ରୁଚି ଗ୍ରହଣ ଶକ୍ତି ଓ ଦକ୍ଷତାକୁ ଧ୍ୟାନ ନ ଦେଇ ଔପଚାରିକ ଶିକ୍ଷା ବା ଲେଖାପଢ଼ା, ପରୀକ୍ଷା ପ୍ରତି ଅଧିକ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଇ ଥାଆନ୍ତି । ବହି ଖାତା ଲେଖିବା ପଢ଼ିବା ଭଳି ଶିଶୁ ପାଇଁ ଶାରୀରିକ ମାନସିକ ଚାପ ବା ଦଣ୍ଡ ସଦୃଶ ହୋଇଥାଏ । ଏଣୁ '୦' ଠାରୁ ୫ ବର୍ଷ ବୟସ ମଧ୍ୟରେ ଶିଶୁର ଔପଚାରିକ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରତି ଗୁରୁତ୍ୱ ନ ଦେଇ ଅନୌପଚାରିକ ଭାବେ ଶିଶୁର ସର୍ବାଙ୍ଗୀଣ ବିକାଶ ଆନନ୍ଦଦାୟକ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ । ଶିଶୁର ସର୍ବାଙ୍ଗୀଣ ବିକାଶ ମାନେ ଶରୀର, ମନ ବୁଦ୍ଧି, ଆତ୍ମା ଓ ପ୍ରାଣ ଶକ୍ତିର ବିକାଶ ହିଁ ସର୍ବାଙ୍ଗୀଣ ବିକାଶ ଯାହାକି କର୍ମେନ୍ଦ୍ରିୟ ଓ ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ରିୟ ମାଧ୍ୟମରେ ହୋଇଥାଏ । କର୍ମେନ୍ଦ୍ରିୟ ମାଧ୍ୟମରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ରିୟ ମାଧ୍ୟମରେ ବୁଦ୍ଧିର ବିକାଶ ହୋଇଥାଏ । ବୁଦ୍ଧିରୁ ଜ୍ଞାନ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ । ଅର୍ଥାତ୍ ଶିକ୍ଷା ପାଇଁ ବୁଦ୍ଧିର ବିକାଶ ଆବଶ୍ୟକ । କଠିନ କଥା ବୁଝିବା ପାଇଁ ତୀକ୍ଷଣ ବୁଦ୍ଧିର ଆବଶ୍ୟକ । 'ଶିଶୁ ଶୁଣିଲେ ଭୁଲିଯାଏ, ଦେଖିଲେ ମନେ ରଖେ, କରିଲେ ଶିଖିଥାଏ ।' ଏଣୁ ଶିଶୁକୁ ଆଧାର କରି ଏପରି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ଦ୍ୱାରା ଶିଶୁ ଆନନ୍ଦ ପାଇବ ଅନୁଭବ କରି କିଛି ଶିଖିବ । ସଂସ୍କାରିତ ଭାବେ ଅନୌପଚାରିକ ଶିକ୍ଷାଦେବା ଓ ଶିଶୁର ମନକୁ ଛୁଇଁଲା ଭଳି କ୍ରିୟାକଳାପ କରାଇବା ଉଚିତ । ଏଣୁ ଶିଶୁବାଟିକାର ସ୍ୱରୂପ ହେଲା ଶିଶୁ କୈନ୍ଦ୍ରିକ, ଅନୌପଚାରିକ, କ୍ରିୟା ଆଧାରିତ, ଆନନ୍ଦ ଦାୟକ, ଅନୁଭବ ମୂଳକ ତଥା ସୁସଂସ୍କାରିତ । ଏଭଳି ଯଦି ହେବ ଦେଖିବେ ସ୍ୱତଃ ଶିଶୁମାନଙ୍କ ଓଠରୁ ହସ ଉକୁଟି ଆସିବ । ଶୈଶବ ଅପହୃତ ହେବ ନାହିଁ ବରଂ ଶୈଶବ ହେବ ଉତ୍ସବ ମୁଖର । ଏହାକୁ ସ୍ମରଣ କରି ଆସନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଶିଶୁବାଟିକାକୁ ଶିଶୁମାନଙ୍କର କ୍ରିୟାକଳାପ ଆଧାରିତ ଅନୌପଚାରିକ କେନ୍ଦ୍ର କରିବା ।

ନବରଙ୍ଗପୁର

ଭାରତୀୟ ସଂସ୍କୃତିରେ ବିଦ୍ୟାରମ୍ଭ ସଂସ୍କାର

କୁହାଯାଏ ବେଦ ଅପୌରୁଷେୟ ଅର୍ଥାତ୍ ଈଶ୍ୱରଙ୍କର ମୁଖନିଃସୃତ । ସମସ୍ତ ଜୀବନ ନିର୍ବାହ ପଦ୍ଧତିର ସୂତ୍ର ବେଦରୁ ହିଁ ପ୍ରଚାର ହୋଇଥାଏ । ସଂସ୍କୃତିର ମୂଳସ୍ରୋତ ଭାବେ ଷୋଳଟି ସଂସ୍କାର ମୁଖ୍ୟତଃ ଉପସ୍ଥାପିତ କରାଯାଇଥାଏ । ମାନବ ଜୀବନକୁ ସୁନିୟନ୍ତ୍ରିତ ଓ ପର୍ଯ୍ୟବେସିତ ତଥା ଦାୟିତ୍ୱବାନ କରିବାରେ ଏହି ସଂସ୍କାରଗୁଡ଼ିକ ଗଠନମୂଳକ ଭୂମିକା ନିର୍ବାହ କରିଥାନ୍ତି । ସେଗୁଡ଼ିକ ହେଲା - ୧) ଗର୍ଭାଧାନ, ୨) ପୁଂସବନ, ୩) ସୀମନ୍ତୋନୟନ, ୪) ଜାତକର୍ମ, ୫) ନାମକରଣ, ୬) ନିଷ୍କ୍ରମଣ, ୭) ଅନ୍ନପ୍ରାସନ, ୮) ଚୂଡ଼ାକର୍ମ ଓ ମୁଣ୍ଡନ, ୯) କର୍ଣ୍ଣବେଧ, ୧୦) ଉପନୟନ, ୧୧) ବିଦ୍ୟାରମ୍ଭ, ୧୨) ସମାବର୍ତ୍ତନ, ୧୩) ବିବାହ, ୧୪) ବାନପ୍ରସ୍ଥ, ୧୫) ସନ୍ନ୍ୟାସ, ୧୬) ଅନ୍ତ୍ୟେଷ୍ଟି । ବୈଦିକ ସଂସ୍କାରଦ୍ୱାରା ସୁଗଠିତ ମାନବ ଜୀବନର ପ୍ରବନ୍ଧ କରି ବେଦଶାସ୍ତ୍ର ମୁଖ୍ୟତଃ ବିଶ୍ୱ ସଂସ୍କୃତିକୁ ଦୁଇଟି ବାର୍ତ୍ତା ଦିଅନ୍ତି, ଯଥା - 'ଆତ୍ମବତ୍ ସର୍ବଭୂତେଷୁ' ଓ 'ବସୁଧୈବ କୁଟୁମ୍ବକମ୍' । ପ୍ରଥମଟିର ସତ୍ୟତା ହେଲା ନିଜର ଜୀବନ ପରିଧିରେ ଅନ୍ୟର ଦୁଃଖସୁଖକୁ ଭାବିବା ଅଥବା ସମସ୍ତଙ୍କ ଭିତରେ ନିଜକୁ ଅନୁଭବ କରିବା । ଦ୍ୱିତୀୟଟିର ସତ୍ୟତା ହେଲା ସାରା ପୃଥିବୀକୁ ଏକ ପରିବାରର କଳ୍ପନା କରିବା ।

ବିଶ୍ୱମାନବର ଚରିତ୍ରକୁ ଏକ ଉଜ୍ୱଳ ପଟ୍ଟଭୂମି ଦେଇ ବେଦ ଏହି ଆଦର୍ଶର ଉପସ୍ଥାପନା କରନ୍ତି ଯେ, ମନୁଷ୍ୟ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ସୃଷ୍ଟିରେ ସର୍ବୋତ୍ତମ କୃତି ତଥା ଚିତ୍ ଶକ୍ତିର ଅଧିକାରୀ ହେତୁ ସ୍ୱାର୍ଥ ସର୍ବସ୍ୱ ହୋଇ ବଞ୍ଚିବା ହୀନମନ୍ୟତା ବା ପଶୁତ୍ୱ ଅଟେ । ମନୁଷ୍ୟ ରୂପେ ଜନ୍ମ ହୋଇ ଉଚ୍ଚତର ତଥା ଆଦର୍ଶ ଜୀବନ ପଦ୍ଧତି ଯାହା ବେଦ ପ୍ରଣୋଦିତ ପାଳନ କରି ସେ ଏଇ ଜୀବନ ପରିଧି ଭିତରେ ଦେବତ୍ୱର ଆସ୍ୱାଦନ କରିବା କଥା । ଖାଲି ନିଜ ପାଇଁ ନ ବଞ୍ଚି ସେ ସମସ୍ତଙ୍କର କଲ୍ୟାଣ କାମନା କରି ଜୀଇଁବା କଥା, ତଥା ତଦ୍‌ଜନିତ କଲ୍ୟାଣକାରୀ ଓ କର୍ମାଭିମୁଖୀ ହୋଇ ସାରା ବିଶ୍ୱକୁ ନିଜର ପରିବାର ଭାବିବା ହିଁ 'ବସୁଧୈବ କୁଟୁମ୍ବକମ୍ ସତ୍ୟତାର ଉପଲବ୍ଧି ଅଟେ ।

ଏହି ଆଦର୍ଶ ନେଇ ଦାମ୍ପତ୍ୟ ଜୀବନର ଆରମ୍ଭରୁ ହିଁ ତଥା ଶିଶୁର ଜନ୍ମ ପୂର୍ବରୁ ସଂସ୍କାରୋଚିତ ଜୀବନ ପର୍ଯ୍ୟାୟର ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥାଏ । ଯଥା - ଗର୍ଭାଧାନ, ପୁଂସବନ, ସୀମନ୍ତୋନୟନ, ଜାତକର୍ମ ଆଦି ସଂସ୍କାର ପାଳନ କରାଯାଇ ଗର୍ଭସ୍ଥ ଶିଶୁ ମଧ୍ୟରେ ସଂସ୍କାରର ପରିବେଶ ଜନ୍ମାଇ ଦିଆଯାଇଥାଏ । ଏହି କ୍ରମରେ ବିଦ୍ୟାରମ୍ଭ ଏକାଦଶ ସଂସ୍କାର ଅଟେ ।

ଆଜିର ଶିକ୍ଷା ପଦ୍ଧତିକୁ ଅନୁଶୀଳନ କଲେ ମନରେ ସ୍ୱତଃ ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠେ ଯେ ବିଦ୍ୟା ଆଉ ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରଭେଦ କ'ଣ ? ବେଦଶାସ୍ତ୍ର କହନ୍ତି, 'ସା ବିଦ୍ୟା ଯା ବିମୁକ୍ତୟେ' ଅର୍ଥାତ୍ ବିଦ୍ୟା ଯାହା ମୁକ୍ତି ଦିଏ । ପୁଣି ଅନୁସୃତ ହୁଏ 'ବିଦ୍ୟୟା ଅମୃତ ମସ୍ନୁତେ' ଅର୍ଥାତ୍ ବିଦ୍ୟା ସେହି ଜ୍ଞାନ ସ୍ରୋତର ଆଧାର ଯାହା ଅମୃତତ୍ତ୍ୱର ଆସ୍ୱାଦନ କରାଇଥାଏ । ପୁଣି କୁହାଯାଏ 'ଅବିଦ୍ୟା ନାମତେ ଲୋକା ଅନ୍ଧେନ ତମସାବୃତ୍ତା' ଅର୍ଥାତ୍ ଅବିଦ୍ୟା ଦ୍ୱାରା ମନୁଷ୍ୟ ଅନ୍ଧକାର ବା ତମସାରେ ଆବୃତ୍ତ ହୋଇ ରହିଥାଏ ।

ପୁଣି ଦେଖାଯାଏ ବିଦ୍ୟାର ପ୍ରକାର ଭେଦ ଯଥା ପରାବିଦ୍ୟା ଓ ଅପରାବିଦ୍ୟା । ପରାବିଦ୍ୟାର ଆସ୍ୱାଦନରେ ମନୁଷ୍ୟ ବ୍ରହ୍ମରସର ଆହରଣ କରି ଆତ୍ମା ପରମାତ୍ମାଙ୍କର ସମ୍ପର୍କର ଗୁହ୍ୟସୂତ୍ରକୁ ଉନ୍ମୋଚନ କରେ ଯାହାଦ୍ୱାରା ତା'ର ଆତ୍ମୋତ୍କର୍ଷର ପଥ ଉନ୍ମୋଚିତ କରି ତାଙ୍କୁ ଉତ୍ତରମାର୍ଗର ଦ୍ରଷ୍ଟା କରାଇବାରେ ସହାୟକ ହୁଏ ଓ ଅବକ୍ଷୟମାନ ଆଦିର ସମାଜରୁ ଅନ୍ତର୍ହିତ ନୈତିକ ମୂଲ୍ୟବୋଧର ବୀଜାରୋପଣ କରି ପୁନଃ ସଂସ୍କାର ଯୁକ୍ତ ବାତାବରଣର ବୀଜବପନ କରାଏ । ଏହି ସଂସ୍କାରର ଚରମ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଏହା ଯେ ଏହା ଦାୟିତ୍ୱବାନ ବିବେକଶୀଳ କର୍ତ୍ତବ୍ୟନିଷ୍ଠ ସଦାଚାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି ସମାଜ ପାଇଁ ସୃଷ୍ଟି କରିବାରେ ସହାୟକ ସିଦ୍ଧ ହୁଏ ।

ଅପରପକ୍ଷରେ 'ଅପରାବିଦ୍ୟା' ଯାହା ପରିବର୍ତ୍ତିତ

ପରିସ୍ଥିତିରେ ଆଜିର ଶିକ୍ଷା କୁହାଯାଏ ତାହା ମାତ୍ର ବୈଷୟିକ ତଥା ଭୌତିକ ସୁଖ ସାଧନ ଆୟୋଜନ ନିମନ୍ତେ ଅର୍ଥ ପ୍ରସ୍ତୁତକାରୀ ଯନ୍ତ୍ର ରୂପେ ମାନବକୁ ଗଢ଼ି ତୋଳେ । ଯେଉଁଥିରେ ହିଁ ସେ ତା'ର ଜୀବନର ଅନେକାଂଶ ଭାଗ ନିୟୋଜିତ କରିଦିଏ । ଫଳରେ ସେ ହୁଏ ବୈମନସ୍ୱୀ, ବିବେକଶୂନ୍ୟ ଓ ସୁବିଚାରହୀନ ।

'ବିଦ୍ୟାରମ୍ଭ' ସଂସ୍କାରରେ ବିଦ୍ୟାର ଅଧିଷ୍ଠାତା ଗଣେଶ ତଥା ଅଧିଷ୍ଠାତ୍ରୀ ଦେବୀ ସରସ୍ୱତୀଙ୍କର ଆବାହନ କରାଯାଇଥାଏ । ଏହି ସମାରୋହରେ କୋମଳମତି ଶିଶୁ ମନରେ ଜ୍ଞାନପ୍ରାପ୍ତି ନିମନ୍ତେ ଉତ୍ସାହ ବଢ଼ିଥାଏ । ଦେବାରାଧନା ତଥା ଯଜ୍ଞର ବ୍ୟବସ୍ଥା ଦ୍ୱାରା ବାଞ୍ଛିତ ଜ୍ଞାନପୂରକ ସଂସ୍କାରର ଭିତି ସ୍ଥାପନା କରାଯାଏ ।

ବିଦ୍ୟାର ଅଧିଷ୍ଠାତା ଗଣେଶଙ୍କର ଆମର ଗତିବିଧି ଅର୍ଥାତ୍ ଧର୍ମ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଔଚିତ୍ୟରେ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ରହିବା ଉଚିତ । ମସ୍ତିଷ୍କରେ ବିବେକର ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରିବାର ଔଚିତ୍ୟର ସ୍ମରଣ ହିଁ ଗଣେଶ ପୂଜନର ପୃଷ୍ଠଭୂମିର ସତ୍ୟତା ଅଟେ । ଯେଉଁ ମହତ୍ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଏ ସଂସ୍କାର ପାଳନ ହୋଇଥାଏ ତାହା ହେଲା ବିଦ୍ୟାର ମହତ୍ତ୍ୱ ଜାଣିବା ପାଇଁ ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀର ଧ୍ୟାନ ଆକର୍ଷଣ କରିବା ପାଇଁ ଓ ବିଦ୍ୟାସାଧନର ଉପକରଣର ପବିତ୍ରତା ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ । ଏସବୁରେ ଯେଉଁ ତ୍ରୀଦେବୀଙ୍କର ଆରାଧନା କରାଯାଏ, ସେମାନେ ହେଲେ, 'ଧୃତି' ଯେ ଲେଖନୀ ବା କଲମର ଦ୍ୟୋତକ, ଶିଶୁ ମନରେ ଯେ ଆଗ୍ରହ ବା ଅଭିରୁଚିର ଉଦ୍ରେକ କରାଇଥାନ୍ତି । ଦ୍ୱିତୀୟ ଅଧିଷ୍ଠାତ୍ରୀ ଦେବୀ ହେଲେ 'ପୁଷ୍ଟି' ଯେ ସ୍ୟାହି ବା ଖଡ଼ିର ଭୂମିକା ପ୍ରତୀକାତ୍ମକ ଭାବେ ଗ୍ରହଣ କରିଥାନ୍ତି, ଶିଶୁ ମନରେ ଯେ ଏକାଗ୍ରତାର ପରିବର୍ଦ୍ଧନ କରିଥାନ୍ତି, ତୃତୀୟ ଅଧିଷ୍ଠାତ୍ରୀ ଦେବୀ ହେଲେ 'ତୁଷ୍ଟି' ଯେ ସିଲଟ/ଖାତା/କାଗଜର ପ୍ରତୀକ ବହନ କରନ୍ତି ଓ ଶିଶୁ ମନରେ ଶ୍ରମଶୀଳତାର ବୀଜ ବପନ କରନ୍ତି । ସୁତରାଂ ଅଧ୍ୟୟନ ପାଇଁ ଅଭିରୁଚି, ଏକାଗ୍ରତା ତଥା ଶ୍ରମଶୀଳତା ଅନିବାର୍ଯ୍ୟ । ଯାହା ପବିତ୍ର ମନରେ, ପବିତ୍ର ସାଧନରେ, ପବିତ୍ର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସାଧନ ପୂର୍ତ୍ତି ଲକ୍ଷ୍ୟରେ ନିରନ୍ତର ପ୍ରୟାସରତ ହୋଇଥାଆନ୍ତି । ଏହାପରେ ଗୁରୁ ପୂଜାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ମଧ୍ୟ ରଖାଯାଇଥାଏ କାରଣ ଗୁରୁ ହିଁ ଏ ସମସ୍ତ ପ୍ରକ୍ରିୟାର ଉଦ୍‌ଯୋଗକାରୀ ହୋଇଥାନ୍ତି ।

ବିଦ୍ୟାରମ୍ଭ ପ୍ରକ୍ରିୟାର ଶେଷ ବିଧି ହେଲା 'ପଞ୍ଚାକ୍ଷରୀ ମନ୍ତ୍ର ଲିଖନ' ଯାହା ମହାବ୍ୟାହୃତି ରୂପେ ଆଦୃତ – 'ଓଁ ଭୂଃ ର୍ଭୁବଃ ସ୍ୱଃ'

ଓଁ – ପରମପିତା ! ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କର ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ନାମ ।

ଭୂଃ – ପୃଥ୍ୱୀମାତା ! ଯେ ଶ୍ରମଶୀଳତାର ପ୍ରତୀକ ।

ର୍ଭୁବଃ – ବାୟୁତତ୍ତ୍ୱ ! ଯେ ସଂଯମର ପ୍ରତୀକ ।

ସ୍ୱଃ – ସ୍ୱର୍ଲୋକତତ୍ତ୍ୱ ! ଯେ ବିବେକଶୀଳତାର ପ୍ରତୀକ ।

ଏହାଦ୍ୱାରା ରୂପକ ପରମାତ୍ମାଙ୍କୁ ଶିଶୁର ମନୋଭୂମିରେ ସ୍ଥାପିତ କରାଯାଏ । ଯଦ୍ୱାରା ସେ ଆସ୍ତିକ ହୋଇ ଈଶ୍ୱରଙ୍କୁ ଭକ୍ତିକରି ହୁଏ ସଦାଚାରୀ, ନିରଳସ, ସଂଯମୀ ତଥା ବ୍ୟବସ୍ଥା ପ୍ରତି ଧ୍ୟାନଶୀଳ । ପଞ୍ଚାକ୍ଷରୀ ମନ୍ତ୍ରର ଲିଖନ ପରେ ଯଜ୍ଞବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ ପରିଚାଳନା କରାଯାଇ କିଛି ବିଶେଷ ବେଦମନ୍ତ୍ର ଓ ଗାୟତ୍ରୀ ମନ୍ତ୍ରର ଆହୂତି ଦେଇ ପୂର୍ଣ୍ଣାହୂତି ପୂର୍ବକ ଯଜ୍ଞ ସମାପନ କରାଯାଏ ।

ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ଗୁରୁ ହିଁ ମୁଖ୍ୟ ଭୂମିକା ନିର୍ବାହ କରି ଏହି କ୍ରିୟା ସମ୍ପନ୍ନ କରିଥାନ୍ତି । ଗୁରୁକୁଳ ବ୍ୟବସ୍ଥାରୁ ଅଦ୍ୟାବଧି ପିତାମାତାଙ୍କ ଉପରେ ଯଜ୍ଞୋପବୀତ ବା ଉପନୟନ ସଂସ୍କାର କରି ଶିଶୁର ଜ୍ଞାନଦାତା ତଥା ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ଓ ଚରିତ୍ର ନିର୍ମାଣକାରୀ ରୂପେ ଗୁରୁ ସାମଗ୍ରିକ ଭାବେ ଶିଷ୍ୟର ଦାୟିତ୍ୱ ଗ୍ରହଣ କରିଥାନ୍ତି; ଯେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଶିକ୍ଷିତ ଓ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ହୋଇ ଗୃହସ୍ଥାଶ୍ରମରେ ପ୍ରବେଶ ନ କରିଛି । ଗୁରୁଙ୍କର ଏହି ତ୍ୟାଗପୂତ ଆଦର୍ଶ ପାଇଁ ସେ ଗରୀୟାନ ହୋଇଥାନ୍ତି । ଏହା ହିଁ ଭାରତୀୟ ସଂସ୍କୃତିର ମହାନତା, ଯାହା ଆବହମାନ କାଳରୁ ଥିଲା, ରହିଛି ଓ ରହିଥିବ ମଧ୍ୟ ଅନନ୍ତକାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସନାତନ ଅକ୍ଷୟ ସଂସ୍କୃତିର ବାର୍ତ୍ତାବହ ହୋଇ ।

କୁନି ମନର ବଡ଼ କଥା

ଶ୍ରୀମତୀ ସଂଗୀତା ମିଶ୍ର (ଶତପଥୀ)

କିଛି ମାସ ତଳର କଥା । ଦିନ ପ୍ରାୟ ୧ଟା ହେବ । ମୁଁ ବିଦ୍ୟାଳୟରୁ ଫେରୁଥାଏ । ଗେଟ୍ ପାଖରେ ବୃଦ୍ଧା ଜଣେ ଭିକ୍ଷା ମାଗୁଥିଲେ । ତାଙ୍କୁ ଦେବା ପାଇଁ ପୁଅ ହାତରେ ଖୁଚୁରା ପଇସା ଦେଲି । ସେ ବୃଦ୍ଧା ପୁଣି ମା....ଆ....ମା.....ଆ.... ଡାକିଲେ । ମୁଁ ପାଖକୁ ଯାଇ କ'ଣ ଆବଶ୍ୟକ ପଚାରିଲି । ସେ ଲୁଗା ଖଣ୍ଡିଏ ଭିକ୍ଷା ମାଗୁଥିଲେ । ପୁରୁଣା ଲୁଗା ଦେବାକୁ ମନ କହିଲାନି । କିନ୍ତୁ ପୁଅ କହିଲା, ଆଈର ପୁରୁଣା ଲୁଗା ଦେବାକୁ । ତାକୁ ବୁଝାଇଦେଲି, କାହାକୁ ବି ପୁରୁଣା କାଇଁ ଦେବା ! ନୂଆ ତ ନାହିଁ ସେ ବି ଆମପରି ମଣିଷ !

ତା'ପରଦିନ ପୁଅକୁ ବିସ୍କୁଟ ଦେବା ବେଳକୁ ଦେଖିଲି ପ୍ରାୟ ୨/୩ ପ୍ରକାର ବିସ୍କୁଟ ତା'ର ଥାଏ, ସେଥିରୁ ଏକମାତ୍ର ପ୍ୟାକେଟ୍ ଥିଲା । ଲୁଣି ବୁସ୍କୁଟ୍ ପ୍ୟାକେଟଟି ନାହିଁ । ପଚାରିବାରୁ କହିଲା, 'କାଲି ଯେଉଁ ଆଈ ଲୁଗା ମାଗୁଥିଲେ, ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଦେଇଦେଇଛି ।' ଆମର ସିନା ଲୁଗା ନ ଥିଲା ତାଙ୍କୁ ଦେବାକୁ କିନ୍ତୁ ଖରାରେ ତାଙ୍କୁ ଭୋକ ଲାଗୁଥିବ ନା ସେଥିପାଇଁ ବିସ୍କୁଟ୍ ଦେଇଦେଲି । ତା' ଉତ୍ତର ଶୁଣି ମୁଁ ଆବାକ୍ ହୋଇଗଲି । ଆଖିରେ ଲୁହ ଜକେଇ ଆସିଲା, ତା' ଦୟାଳୁ ଭାବନା ଦେଖି । ମୁଁ ଚୁପ୍ ରହିବା ଦେଖି ପଚାରିଲା ରାଗିଲୁ କି? ଭୁଲ୍ କାମ କରିଛି କି ତତେ ନ ପଚାରି ଦେଇକି ? କହିଲି, ନାଁ ରାଗିବି କାହିଁକି ? ତୁ ତ ଭଲ କାମ କରିଛୁ । ମୋ ମନରେ ଖେଳୁଥିଲା ୪ ବର୍ଷର ପୁଅର କୁନି ମନର ବଡ଼ କଥାଟି । ଆମର ଗୋଟିଏ ଜିନିଷ କାହାକୁ ଦେବାର ସାମର୍ଥ୍ୟ ନ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଇଚ୍ଛା ଥିଲେ ଆମ ସାକ୍ଷାନୁସାରେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ ସହଯୋଗ କରିପାରିବା ।

ଆଚାର୍ଯ୍ୟା
ସ.ଶି.ବି.ମ., ଚନ୍ଦନପୁର, ପୁରୀ

ଆଇନା ଭିତରେ କିଏ

ଶ୍ରୀ ଶୁଭକାନ୍ତ ସାହୁ

ତାନାନା ତାନା କାଚ ଆଇନା
ଆଇନା ଭିତରେ କିଏ
କାହ୍ନା ଦେଖୁଥିଲା ଡଉଲ ଡାଉଲ
ତା'ପରି ପିଲାଟିଏ ।
ତାକ୍ ଥେଇ କିଏ ତୁ ଭାଇ ?
ମନେ ମନେ ପଚାରିଲା
କାହ୍ନା ହସିଦେଲା ଖିଲି ଖିଲି ବୋଲି
ସିଏ ବି ତ ହସିଦେଲା ।
ତା ଥେଇକି ତାକୁ ଚାହିଁକି
କାହ୍ନା ନାଚେ ଥେଇ ଥେଇ
ଆଇନା ଭିତରେ ସିଏ ବି ନାଚିଲା
ତା' ପରି ଖୁସି ହୋଇ ।
ଥେଇକି ଥିନା ଅବୋଧ କାହ୍ନା
ହାତଠାରି ଡାକେ ଆ
ସିଏ ବି ଡାକିଲା ତା' ପାଖେ ଯିବାକୁ
କାହ୍ନା କଲା ନା ନା ।
ତାଧିନ ଧେଇ ଦୁହିଁଙ୍କୁ ଦୁଇ
ଆଖି ଠରାଠରି ହେଲେ
ଆଇନା ଏପାଖେ ସେପାଖରେ ଥାଇ
ଚୁମାଟିଏ ଲେଖେଁ ଦେଲେ ।
ତାତାନ୍ ତାଏ ହେଉ ବି ଯିଏ
କାହ୍ନା ହେଲା ଭାରି ଖୁସି
ଦୂରରେ ଥାଇକି ଦେଖୁଥିଲେ ମାଆ
ଫିସ୍‌କରି ଦେଲେ ହସି ।
ଆଇନାକୁ ଚାହିଁ ଚାହିଁ
ହଇରେ ସାଙ୍ଗ ମୋ ମାଆ ଆସିଲେଣି
ଯାଉଛି ମୁଁ ବାଇ ବାଇ ।

ଦେଉଳପଲ୍ଲୀ, କଳମ୍ବ
ପୋଲସରା, ଗଞ୍ଜାମ

ଅର୍ଚ୍ଚନା ମେହେର

ସରସ୍ୱତୀ ଶିଶୁ ମନ୍ଦିର ଡୁଆଝର

ଶ୍ରେଣୀ - ଶିଶୁ ପ୍ରାରମ୍ଭ

ଆରାଧ୍ୟା ହୋତା

ସରସ୍ୱତୀ ଶିଶୁ ବିଦ୍ୟା ମନ୍ଦିର କଲେଜ ଛକ, ବଲାଙ୍ଗିର

ଶ୍ରେଣୀ : ଶିଶୁ ବୋଧ

ସ୍ୱସ୍ତିକ ସୋହମ୍ ପ୍ରଧାନ

ଶ୍ରୀ ମଦ୍ ଭଗବତ ଗୀତା ବିଦ୍ୟାଳୟ

ଶ୍ରେଣୀ - ଶିଶୁ ବୋଧ

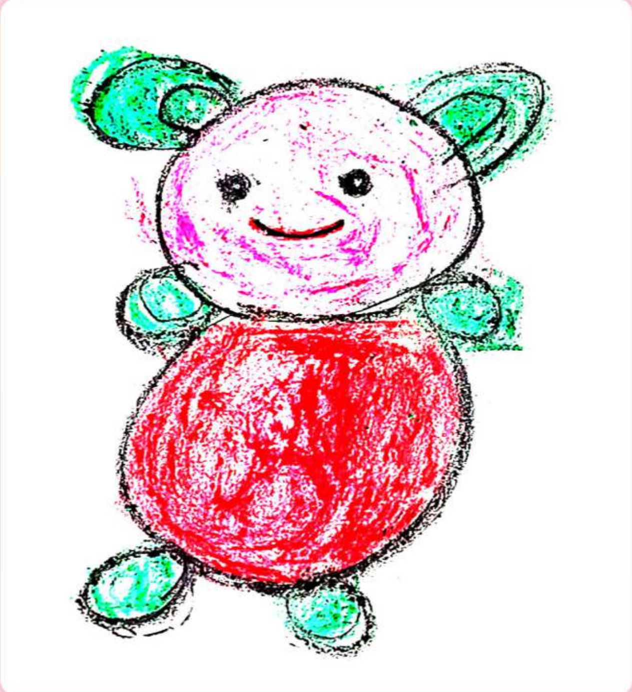

ସୁଶ୍ରୀ ଦେବାଂଶୀ ରାୟ

ସରସ୍ୱତୀ ଶିଶୁ ବିଦ୍ୟା ମନ୍ଦିର, ଚନ୍ଦନପୁର

ଶ୍ରେଣୀ : ଶିଶୁ ବୋଧ

ରଙ୍ଗ ଦିଅ ମଜା ନିଅ

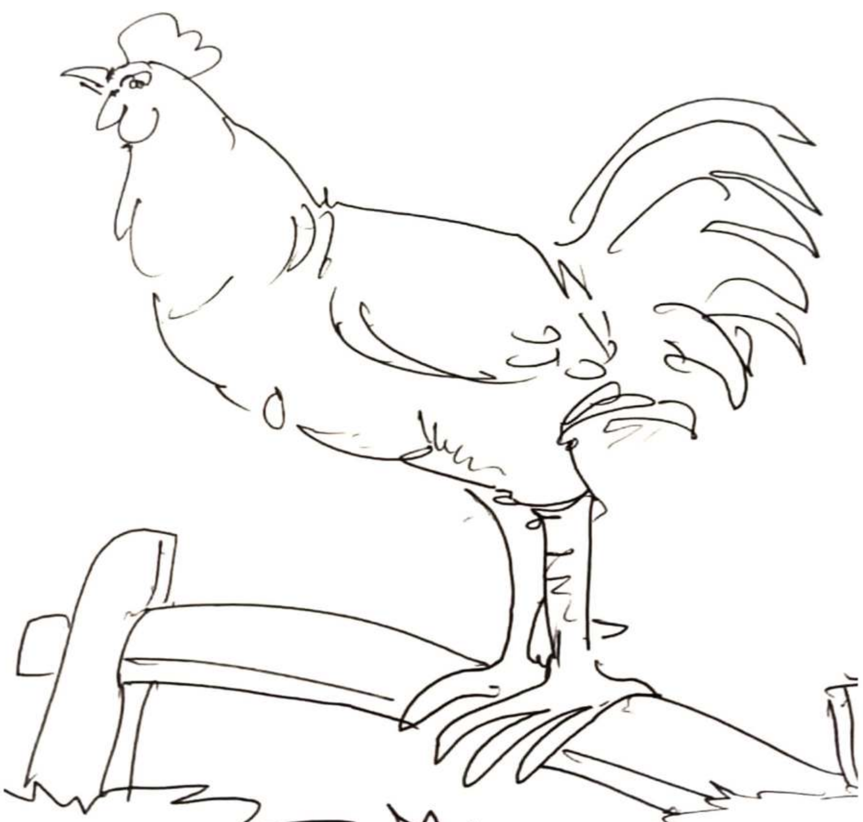

Vol. 23 No. 3 February - March-2021 R.N.I. Regd. No.ORIORI/2001/5948

ସମ୍ବାଦ ଚିତ୍ରରେ ଚିତ୍ରରେ ....

ସରସ୍ୱତୀ ଶିଶୁ ମନ୍ଦିର, ଧନୁପାଲୀ, ଘର ହିଁ ବିଦ୍ୟାଳୟ ପ୍ରକଳ୍ପ

ଦିବ୍ୟାଂଶ ସର, ଶିଶୁ ବୋଧ
ସରସ୍ୱତୀ ଶିଶୁ ବିଦ୍ୟା ମନ୍ଦିର, ରାସୋଲ

ଶ୍ୱେତାଲିନା ପ୍ରଧାନ, ଶିଶୁ ବୋଧ
ସରସ୍ୱତୀ ଶିଶୁ ବିଦ୍ୟା ମନ୍ଦିର, ରାସୋଲ

Printed and Published by : Secretary on behalf of Shiksha Vikash Samiti, Odisha & printed at Sarswati DTP Centre, E-59, Zone-A, Mancheswar Industrial Estate, BBSR-10 Editor - Pradeep Kumar Mallick